

ΝΕΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ – Ν.ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

Πρόκειται για ένα αυτοβιογραφικό έργο, ένα έργο το οποίο εμπειριέχει αναμνήσεις και προσωπικές εμπειρίες από τη ζωή του συγγραφέα.

Θέμα/ Βασική Ιδέα: ο αυταρχισμός των δασκάλων της εποχής των μαθητικών χρόνων του αφηγητή, οι οποίοι χρησιμοποιούσαν ως βασικό παιδαγωγικό μέσο το ξύλο.

Ενότητες: 1^η: Πρώτη μέρα στο Δημοτικό Σχολείο

«Με τα μαγικά πάντα μάτια... είπε ο δάσκαλος και έδειξε τη βίτσα»

2^η: Αναμνήσεις από τον δάσκαλο τη Τετάρτη Δημοτικού

«Από το Δημοτικό Σχολείο ... όποιος δεν έχει αυγό ας φέρει βούτυρο.»

Χρόνος-τόπος : Δεκαετία 1890-1900 στην Κρήτη, την πρώτη μέρα που πάει στο σχολείο ο μικρός Νίκος και κάποιες στιγμές από την Τετάρτη Δημοτικού. Το πατρικό του Καζαντζάκη στο Ηράκλειο. Η αυλή του Αγίου Μηνά. Το σχολείο.

Τα συναισθήματα του παιδιού την πρώτη μέρα στο σχολείο, όπως καταγράφονται στο κείμενο.

Θετικά		Αρνητικά	
Περηφάνια	· κι ένιωθα μέσα μου περηφάνια Χαρά	Φόβος	• Κοντοστάθηκα, δειλίασα· το χέρι μου άρχισε να τρέμει μέσα στη μεγάλη ζεστή φούχτα.
Ανυπομονησία	· ένα πρωί κίνησα, μισό χαρούμενος	Ανησυχία	• σήκωσα τα μάτια και τον κοίταξα τρομαγμένος
	· Πηγαίναμε, πηγαίναμε, περάσαμε τα στενά σοκάκια....	Ταραχή	• μισό αλαφιασμένος
			• Ήμουν σαν ένα μικρό καταστολισμένο σφαγάρι

Η στάση του πατέρα όπως φαίνεται μέσα από το κείμενο.

Θετική		Αρνητική	
Στήριξη	<ul style="list-style-type: none"> • μα το χέρι μου ήταν σφηνωμένο βαθιά μέσα στη φούχτα του πατέρα μου κι αντρειευόμουν • Ο πατέρας μου έσκυψε, • άγγιξε τα μαλλιά μου, με χάδεψε 	Αυταρχικός	<ul style="list-style-type: none"> • ποτέ δε θυμόμουν να μ' έχει χαδέψει Ψυχρός • — Εδώ θα μάθεις γράμματα, είτε, να γίνεις άνθρωπος· κάμε το σταυρό σου. • — Το κρέας δικό σου, του 'πε, τα κόκαλα δικά μου· μην τον λυπάσαι, δέρνε τον, κάμε τον άνθρωπο.
Προστασία		Σκληρός	
Ενθάρρυνση		αυστηρός	
Υπερηφάνεια			

Η στάση της μητέρας όπως φαίνεται μέσα από το κείμενο

Τρυφερή	<ul style="list-style-type: none"> • Η μητέρα μου είχε δώσει ένα κλωνί βασιλικό να τον μυρίζουμαι, • — Με την ευχή του Θεού και με την ευχή μου..., μουρμούρισε και με κοίταξε με καμάρι. • μου κρέμασε το χρυσό σταυρουλάκι της βάφτισής μου στο λαιμό
Υποστηρικτική	
παραδοσιακή	

Ο δάσκαλος της Α΄ τάξης: Άγριος, αυστηρός, σκληρός, απόμακρος, αυταρχικός, ψυχρός, βίαιος.

Η Νέα Παιδαγωγική

- Πρόκειται για μια νέα παιδαγωγική μέθοδο, που στηρίζεται σε εμπειρικούς τρόπους προσέγγισης της γνώσης. Τα παιδιά δηλαδή μαθαίνουν μέσα από τις εμπειρίες και τις αισθήσεις τους (βλέπουν τα καινούργια πράγματα, τα αγγίζουν, τα ζωγραφίζουν, κ.λπ.) και με τον τρόπο αυτό αφομοιώνουν καλύτερα τις νέες γνώσεις. Αυτό θα μπορούσαμε να το χαρακτηρίσουμε ως το γνωστικό μέρος της νέας μεθόδου.

- Η νέα παιδαγωγική μέθοδος όμως αφορούσε και τις σχέσεις των μαθητών με τους δασκάλους τους. Ο δάσκαλος στεκόταν με αγάπη και κατανόηση απέναντι στην ευαισθησία των παιδιών, ακόμη και στα παιχνίδια ή τις αταξίες τους, και ανέπτυξε πιο ουσιαστικές σχέσεις και επικοινωνία με τους μαθητές του. Αυτό θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως το ψυχολογικό μέρος της νέας μεθόδου.

Στην προκειμένη περίπτωση ο δάσκαλος της Τετάρτης τάξης του Δημοτικού από τη μια μεριά αναγγέλλει ότι θα εφαρμόσει τις νέες παιδαγωγικές μεθόδους που είχε σπουδάσει στην Αθήνα, αλλά από την άλλη δεν τις εφαρμόζει στην τάξη στο σύνολό τους. Θα λέγαμε ότι **ακολουθεί το γνωστικό μέρος** (παρακινεί τα παιδιά να χρησιμοποιούν τις αισθήσεις τους και να μαθαίνουν βιωματικά), ενώ φαίνεται να **απορρίπτει το ψυχολογικό ή συναισθηματικό μέρος** (εφόσον τους φέρεται με μεγάλη σκληρότητα και αυστηρότητα, δέρνοντάς τους αλύπητα). Το αποτέλεσμα είναι ότι τα παιδιά δεν αντιλαμβάνονται τη διαφορά της νέας μεθόδου σε σχέση με τις παλαιότερες και θεωρούν ότι η Νέα Παιδαγωγική είναι η γυναίκα του δασκάλου τους (προσωποποίηση).

Εξάλλου η απορία των παιδιών για το ποια είναι η Νέα Παιδαγωγική είναι μια **έμμεση κριτική** για τη στάση του δασκάλου.

Παλαιότερες παιδαγωγικές μέθοδοι

- Η Νέα Παιδαγωγική έρχεται σε αντίθεση με παλαιότερες μεθόδους, οι οποίες στηρίζονταν σε έναν **εγκεφαλικό τρόπο προσέγγισης της γνώσης**. Δηλαδή τα παιδιά αποστήθιζαν ολόκληρα κεφάλαια του βιβλίου χωρίς καλά καλά να καταλαβαίνουν τι διαβάζουν.

Αυτή η μέθοδος στις μέρες μας θεωρείται παρωχημένη (=ξεπερασμένη).

- Επιπλέον, στηρίζονταν στην εντελώς αυταρχική και καταπιεστική συμπεριφορά του δασκάλου απέναντι στους μαθητές, χωρίς ίχνος κατανόησης ή ευαισθησίας απέναντι στην ηλικία τους και τις παιδικές ζαβολιές τους. Συχνά μάλιστα ο δάσκαλος τιμωρούσε τους μαθητές ή τους έδινε ξύλο.

Συνοπτικά:

Η Νέα Παιδαγωγική:	Παλιά παιδαγωγική:
Αρχές Νέας Παιδαγωγικής · Βάση κάθε μάθησης είναι η εμπειρία και η πράξη · Το σχολείο μετατρέπεται σε εργαστήριο. Αυτενεργός δράση του	· αποστήθιση αυταρχική και καταπιεστική συμπεριφορά του δασκάλου απέναντι στους μαθητές, χωρίς ίχνος κατανόησης ή ευαισθησίας

<p>μαθητή και πρωτοβουλία.</p> <ul style="list-style-type: none"> · Το παιχνίδι υποκινεί τα ενδιαφέροντα του μαθητή. · ψυχικές βάσεις για την ολόπλευρη καλλιέργειά του και την ελεύθερη ανάπτυξή του. · Ο δάσκαλος είναι καθοδηγητής και εμπυχωτής. 	<p>Στάση δασκάλου:</p> <ul style="list-style-type: none"> • μας έδερνε κατάσαρκα με το βούρδουλα · Βία • μας έδινε βουρδουλιές στ' αυτιά, ωστόσο έβγαινε αίμα. • αταξίες δε θέλει, μήτε γέλια, μήτε φωνές στο διάλειμμα· και σταυρό τα χέρια. • «Δε λέω λόγια, θα δείτε έργα!» <p>Απειλές</p> <ul style="list-style-type: none"> • μας ξεκούμπωνε, μας κατέβαζε τα πανταλονάκια • Μα για να καταλάβετε καλύτερα, να κρατάει καθένας σας κι από ένα αυγό· όποιος δεν έχει αυγό, ας φέρει βούτυρο!
---	--

Σχέσεις παιδιών / γονιών

Από τη μια μεριά βλέπουμε την τρυφερή και ευαίσθητη **στάση της μάνας**, η οποία προσπαθεί να εμπυχώσει και να στηρίξει το μικρό παιδί στην καινούργια εμπειρία της ζωής του (πρώτη μέρα στο Δημοτικό Σχολείο) κρεμώντας στον λαιμό του το χρυσό σταυρουδάκι της βάφτισης και δίνοντάς του να μυρίζει ένα κλωνί βασιλικό.

Από την άλλη μεριά βλέπουμε την αυστηρή και ψυχρή **στάση του πατέρα** του. Ο πατέρας παρουσιάζεται δυναμικός και σοβαρός, αλλά ποτέ δεν έχει δείξει στο παρελθόν την παραμικρή τρυφερότητα στο γιο του. Έτσι, όταν τον χαϊδεύει για πρώτη φορά, την ημέρα που τον συνοδεύει στο σχολείο, ο μικρός μένει έκπληκτος και απορεί. Η ξαφνική και απρόσμενη κίνηση τρυφερότητας του πατέρα αντί να τον αποφορτίσει (= να τον χαλαρώσει) τον τρομάζει και τον κάνει να αισθανθεί σύγχυση, διότι κάτι τέτοιο δεν έχει ξανασυμβεί.

Πρόκειται για μία παλαιότερη αντίληψη αγωγής σύμφωνα με την οποία οι γονείς (και ιδιαίτερα ο πατέρας) αποφεύγουν τις εκδηλώσεις αγάπης και τρυφερότητας απέναντι στα παιδιά τους, τα κρατούν σε απόσταση και τους επιβάλλουν πειθαρχία. Έχουμε ένα μοντέλο πατριαρχικής οικογένειας, όπου ο πατέρας είναι ο απόλυτος κυρίαρχος και εξουσιαστής όλων.

Αφηγηματικοί Τρόποι:

Περιγραφή: Υπάρχουν σύντομες περιγραφές του μικρού παιδιού πριν πάει στο σχολείο, του πρώτου δασκάλου και του δασκάλου της Τετάρτης Δημοτικού, που καθιστούν το κείμενο πιο παραστατικό και ζωντανό.

Διάλογος ανάμεσα στον πατέρα και στον πρώτο δάσκαλο, ανάμεσα στον μικρό μαθητή και στον δάσκαλο της Τετάρτης μας πληροφορεί για τη συναισθηματική κατάσταση των ηρώων, το ύφος τους, κάνει το κείμενο πιο ζωντανό και παραστατικό.

Αφήγηση: Επειδή αφηγείται σε α' πρόσωπο (εγώ) λέγεται πρωτοπρόσωπη και μας επιτρέπει να χαρακτηρίσουμε το κείμενο ως αυτοβιογραφικό. Παρουσιάζει τα γεγονότα με χρονολογική σειρά. Επειδή συμμετέχει στην ιστορία την οποία αφηγείται είτε ως πρωταγωνιστής (είτε ως παρατηρητής ή αυτόπτης μάρτυρας) λέγεται ομοδιηγητικός αφηγητής.

Σχήματα λόγου:

Μεταφορές – παρομοιώσεις – προσωποποίηση

«Μια μέρα έδεσα κόμπο την καρδιά μου» (μεταφορά)

«ήμουν σαν μικρό καταστολισμένο σφαγάρι» (παρομοίωση)

«»Είχε φέρει μαζί του τη Νέα Παιδαγωγική. Θαρρούσαμε πως θάταν καμιά νέα γυναίκα και την έλεγαν Παιδαγωγική.» (προσωποποίηση)

Ύφος-Γλώσσα:

ΥΦΟΣ

Απλό, άμεσο, ειρωνικός τόνος, χιουμοριστικά στοιχεία

ΓΛΩΣΣΑ

Απλή, δημοτική, με πολλά ιδιωματικά στοιχεία (ή ιδιωματισμούς), δηλαδή στοιχεία της τοπικής διαλέκτου που στην προκειμένη περίπτωση είναι η κρητική (πχ τυλιγαδίζουν, αντρειευούμουν, μυρίζουμαι, κ.λπ.)

Ειρωνεία -κι είχε φέρει, λέει, μαζί του τη Νέα Παιδαγωγική. - — Πού είναι, κυρ δάσκαλε, ρώτησα, η Νέα Παιδαγωγική; γιατί δεν έρχεται στο σκολειό;

Μα για να καταλάβετε καλύτερα, να κρατάει καθένας σας κι από ένα αυγό· όποιος δεν έχει αυγό, ας φέρει βούτυρο! -Ο θαλασσοπόρος και εξερευνητής Χριστόφορο Κολόμβο προσπαθεί να αποδείξει πως ναι μεν αυτό που έκανε ήταν εύκολο, αλλά εύκολο, επίσης, ήταν και το στήσιμο ενός βρασμένου αυγού στο τραπέζι. Όταν οι

συνδαιτυμόνες απάντησαν ότι είναι αδύνατον το αυγό να σταθεί όρθιο, ο Κολόμβος πήρε στα χέρια ένα βρασμένο αυγό και σπάζοντάς το ελαφρά το έστησε. «Βλέπετε», τους είπε, «η σκέψη είναι δύσκολη». Ο δάσκαλος απαιτεί από τους μαθητές να του φέρουν φαγώσιμα δώρα

Χιούμορ -όταν αναφέρεται στο δάσκαλο της α΄ τάξης και τον φαντάζεται με κέρατα - Όταν αναφέρεται στη Νέα Παιδαγωγική και την ταυτίζει με γυναίκα.

ΤΑ ΚΟΚΚΙΝΑ ΛΟΥΣΤΡΙΝΙΑ – Ε. ΜΑΡΡΑ

Λογοτεχνικό είδος: Είναι ένα από τα διηγήματα της συλλογής «Η τριλογία του δίφραγκου».

Δομή:

Ενότητα 1η: («Το είχε βάλει από καιρό...και παραμόνευε την ώρα»): Η αγορά του κόκκινου λουστρινιού και η κατασκευή των παπουτσιών

Ενότητα 2η: («Η κόρη του δασκάλου...τον συμπάθαγε, ποιος ξέρει»): Η παρουσίαση της κόρης του δασκάλου

Ενότητα 3η: («Την κρίσιμη μέρα...φαλτσέτα με το τραγούδι»): Το δώρο των παπουτσιών στην αδελφή

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ – ΙΔΕΕΣ – ΘΕΜΑΤΑ

– Βασικό θέμα του έργου είναι η ζωή ενός νεαρού βιοπαλαιστή (του νεαρού τσαγκάρη).

- Οι οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει και η εργατικότητα και αποφασιστικότητά του

– Το δίλημμα του νεαρού ήρωα ανάμεσα στον έρωτά του για την όμορφη και πλούσια κόρη του δασκάλου και την αγάπη του για την φτωχή αδερφή του

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ

Α) Τα συναισθήματα του νεαρού τσαγκάρη :

* ο έρωτας που νιώθει για την κόρη του δασκάλου (φαίνεται από τον τρόπο που την περιγράφει (νιώθει θαυμασμό για την ομορφιά της) και από το γεγονός ότι θέλει να της φτιάξει τα λουστρινένια γοβάκια: διαλέγει προσεκτικά το υλικό και αφιερώνει πολλή ώρα να τα φτιάξει. Επίσης φαντάζεται τη στιγμή που θα της τα χαρίσει.

* Η αγάπη του για την αδερφή του, που είναι φτωχή και πολύ ντροπαλή (κοιτάζει στο χώμα)

* Ο ήρωας νιώθει ένα ηθικό δίλημμα. πρέπει να διαλέξει σε ποιον θα χαρίσει τα γοβάκια που έφτιαξε με πολλή φροντίδα: στην πλούσια κόρη του δασκάλου που δεν τα χρειάζεται και που θα της είναι μάλλον περιττά ή στην φτωχή αδερφή του που τα

έχει ανάγκη και θα χαρεί πολύ να τα φορέσει. Ο νεαρός αντιμετωπίζει ψυχολογική δυσκολία και έχει συναισθηματική ένταση.

* Στο τέλος βάζει τη λογική πάνω από τα συναισθήματά του.

B) Χαρακτηρισμός του ήρωα:

Στη δουλειά του: Εργατικός, ευσυνείδητος. Παίρνει πρωτοβουλίες (να φτιάξει τα γοβάκια), είναι έξυπνος (καταστρώνει σχέδιο και το κρατά μυστικό) και είναι αποφασισμένος να το φέρει σε πέρας.

Με την κόρη του δάσκαλου: είναι ερωτευμένος και ενθουσιασμένος, τη σκέφτεται συνέχεια και θέλει να τραβήξει την προσοχή της και να την εντυπωσιάσει.

Απέναντι στην αδερφή του: νιώθει αληθινή αγάπη και τη νοιάζεται πολύ. Γι αυτό και στο τέλος της χαρίζει τα γοβάκια.

Με την τελική του απόφαση δείχνει ώριμος («μεστωμένος»), γιατί αποφασίζει να θυσιάσει τα συναισθήματά του για την κόρη του δάσκαλου μπροστά στην αγάπη για την αδερφή του χαρίζοντας τα γοβάκια σ' αυτήν που τα χρειάζεται πραγματικά και θα χαρεί πάρα πολύ με το δώρο.

2. Σύγκριση της αδερφής και της κόρης του δάσκαλου

A) Η αδερφή: είναι φτωχιά, έχει ένα ζευγάρι καλά παπούτσια (σχολιανά) και κάθε μέρα φοράει τα εξώφτερνα παπούτσια (κουτσοφτέρνια)

– το δώρο θα της δώσει μεγάλη χαρά

– τα καινούργια παπούτσια θα έχουν γι αυτήν ουσιαστική αξία (λειτουργικό ρόλο) διότι τα χρειάζεται

B) Η κόρη του δάσκαλου:

– είναι πλούσια, η οικογένειά της έχει οικονομική άνεση

– η χαρά που θα νιώσει για το δώρο θα είναι προσωρινή

– το δώρο θα είναι μάλλον περιττό. Τα γοβάκια δεν της χρειάζονται διότι έχει ήδη πολλά ζευγάρια παπούτσια

Χρόνος:

- **Ο εξωκειμενικός χρόνος** αναφέρεται στο παρελθόν, χωρίς να προσδιορίζεται συγκεκριμένα. Ίσως είναι στις αρχές του 20ου αι. όταν ο δάσκαλος ήταν σημαντικό πρόσωπο της κοινωνίας και τα παιδιά δούλευαν από μικρά για να βοηθούν στα οικονομικά της οικογένειας.

- Ο **ενδοκειμενικός** χρόνος μπορεί να είναι μερικές εβδομάδες ή και μήνες, όσο χρειάζεται για να κατασκευαστούν τα γοβάκια.
- **In media res**: η ιστορία ξεκινά από το μέσο, και στη συνέχεια δίνεται με αναδρομική αφήγηση ό,τι έχει προηγηθεί. Έτσι προσελκύεται περισσότερο το ενδιαφέρον του αναγνώστη.
- **Αναδρομική αφήγηση**: Αναδρομικά αναφέρεται το κόκκινο λουστρίνι, πώς αποκτήθηκε, πώς βρέθηκε το σχέδιο και πώς κατασκευάστηκαν τα παπούτσια. Με αναδρομική αφήγηση παρουσιάζεται η κόρη του δασκάλου και όταν ο νεαρός βρίσκεται στο σπίτι του με τα γοβάκια ολοκληρωμένα.
- **Προλήψεις** υπάρχουν στα εξής σημεία: Θα της έφτιαχνε, θα περίμενε, θα πήγαινε, θα τα 'δινε, θα πηδούσε, δεν γινόταν να 'χει ξαναβάλει, θα χαιρότανε, θα τον συμπάθαγε.

Τόπος: Ο τόπος εναλλάσσεται από ανοιχτό σε κλειστό χώρο και αντίστροφα. Η αγορά των δερμάτων, το τσαγκαράδικο, ο χώρος της βόλτας της όμορφης κοπέλας, το σπίτι της και το σπίτι του νεαρού.

Τεχνικές αφήγησης: α) **Αφήγηση** του τριτοπρόσωπου αφηγητή που γνωρίζει τις σκέψεις όλων των ηρώων (παντογνώστης). Δεν συμμετέχει στη δράση και την παρακολουθεί από μακριά. Η φωνή του τριτοπρόσωπου αφηγητή επικαλύπτει όλες τις άλλες, γιατί μέσα από τη δική του ακούγονται οι φωνές του νεαρού, της μητέρας του, του αφεντικού του, της κόρης του δασκάλου, των μικρότερων αδελφών του και της αδελφής του

β) **Περιγραφή**: Είναι σύντομες και παρουσιάζουν την ομορφιά του λουστρινιού, την κόρη του δασκάλου, τον τρόπο που βλέπει τα πράγματα στο σπίτι του ο νεαρός και την αδελφή του. Π.χ. – η κόρη του δάσκαλου: «είχε σγουρά μαλλιά και μάτια μεγάλα. Είχε στητό κορμί και περπατησιά περήφανη.»

– η αδερφή του ήρωα: «τα μαλλιά της δεν έπεφταν σγουρά στους ώμους. Είχε μια πλεξούδα ίσια που τη σφιχτόδενε στο σβέρκο της μ' ένα λαστιχάκι των πακέτων.»

Γλώσσα: Η γλώσσα του κειμένου είναι απλή δημοτική, εμπλουτισμένη με ιδιωματικές λέξεις και φράσεις: πχ παζαριτζής (αυτός που κάνει παζάρια), μην αποφανεί (= μην αποκαλυφθεί), απέ (= μετά), μπαξίσι (φιλοδώρημα), ξανόσταιναν (= γίνονταν άνοστα) κλπ. Επίσης υπάρχουν λέξεις από το λεξιλόγιο των τσαγκάρηδων: πχ φόντι (= το πάνω μέρος του παπουτσιού), φαλτσέτα (= μικρό κοπίδι), ψίδι (= το μπροστινό τμήμα της μύτες του).

Μεταφορές: «το είχε βάλει από καιρό στο μάτι», «μύρια αστέρια μπερδεύτηκαν στην πλεξούδα της»,

Ύφος: Είναι απλό και λιτό και προς το τέλος γίνεται συγκινητικό με διδακτικό ύφος.

Τελικό συμπέρασμα: Ο νεαρός τσαγκάρης εξαιτίας της βιοπάλης ωριμάζει γρήγορα και προτιμά να εκφράσει την αγάπη του στην αδελφή του, παρά να εκδηλώσει το ερωτικό του συναίσθημα σε μια κοπέλα που μάλλον δεν πρόκειται να ενδιαφερθεί γι' αυτόν με τον ίδιο τρόπο